

Nr B 8

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster vid nyindelning av riket i pastorat, dels en i ämnet väckt motion.

Genom en den 6 juni 1958 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr B 20, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt i statsrådet fört protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade

Förslag

till

Lag

med särskilda bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster vid nyindelning av riket i pastorat

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

För att möjliggöra en allmän omreglering av pastoratsindelningen och den församlingsprästerliga organisationen i riket skall, utan hinder av vad lagen om prästval innehåller häremot stridande, gälla vad nedan stadgas.

2 §.

Varje kyrkoherde- eller komministertjänst, som vid omregleringens genomförande är ledig, må tillsättas utan val genom att Konungen till tjänsten förflyttar kyrkoherde eller komminister, vars tjänst indrages.

Tillsättes tjänst enligt vad nu sagts, skall tillsättningen ej medräknas vid tillämpning av den ordning som för pastoratet är bestämd i fråga om växlingen mellan tillsättning efter val och tillsättning utan val.

3 §.

När kyrkoherde- eller komministertjänst efter omregleringens genomförande skall tillsättas utan val, må till tjänsten förflyttas även kyrkoherde eller komminister, vars tjänst vid omregleringen indragits utan att han erhållit annan dylik tjänst.

4 §.

Komminister må ej med stöd av 2 eller 3 § förflyttas till kyrkoherdetjänst utan att synnerliga skäl äro därtill.

5 §.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1960.

I propositionen hänvisas till vad som upptagits i den till årets A-riksdag avlämnade propositionen nr 146, vilken icke hann upptagas till slutlig behandling av riksdagen före dess upplösning.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att Kungl. Maj:t skall få befogenhet att vid genomförande av den år 1957 beslutade allmänna reformen av pastoratsindelningen tillsätta varje ledig kyrkoherde- eller komministertjänst genom förflyttning av kyrkoherde eller komminister, vars tjänst blir indragen. Sådan tillsättning skall icke medräknas vid tillämpning av den för pastoratet bestämda växlingen mellan tillsättning efter val och s. k. tredjegångstillsättning. Kyrkoherdetjänst skall få tillsättas genom förflyttning till tjänsten av komminister endast om synnerliga skäl föreligger.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma i riksdagens andra kammare väckt motion, nr B 163, av herrar *Nilsson* i Lönsboda och *Johansson* i Öckerö. I motionen föreslås, att i sådana fall, då tredjegångstillsättning skall ske omedelbart efter tillsättning genom förflyttning, sistnämnda tillsättning skall räknas som tredjegångstillsättning, samt hemställas att andra stycket i 2 § i den föreslagna lagen gives följande lydelse:

»Tillsättes tjänst enligt vad nu sagts, skall tillsättningen ej medräknas vid tillämpning av den ordning som för pastoratet är bestämd i fråga om växlingen mellan tillsättning efter val och tillsättning utan val, såvida icke tillsättning utan val skall följa omedelbart efter tillsättning genom förflyttning, i vilket fall tillsättning genom förflyttning skall räknas som tillsättning utan val.»

I fråga om motiveringen till yrkandet i motionen får utskottet hänvisa till densamma.

I. Inledning

Genom riksdagens bifall (skr. 1957: 388) till Kungl. Maj:ts proposition 1957: 153 har beslut fattats om genomförande av ny indelning och tjänsteorganisation för de territoriella pastoraten. Beslutet innehåller i första hand riktlinjer och normer för den nya indelningen och organisationen samt grunder för inplacering av kyrkoherde- och komministertjänster i lönegrad.

Däremot har genom 1957 års riksdagsbeslut ställning endast i begränsad mån tagits ifråga om sättet att lösa de organisatoriska problem av övergångsnatur, som är förbundna med reformen. Med lösningen av vissa spörsmål av sådan art ansågs nämligen böra anstå någon tid.

Ett av dessa spörsmål är frågan om behovet av tillfällig lagstiftning, som — med undanskjutande av eljest gällande regler för tillsättning av kyrkoherde- och komministertjänster — möjliggör en omplacering av präster, vilkas tjänster blir indragna vid indelningsreformen. Vid förberedandet av 1957 års proposition i indelningsfrågan ansågs att resultatet av det samtidigt pågående arbetet på en ny lag om prästval borde avvaktas, innan förslag om tillfällig lagstiftning förelades riksdagen.

Sedan den större lagstiftningsfrågan numera lösts genom utfärdandet av lagen om prästval den 25 oktober 1957 (nr 577), vilken träder i kraft den 1 juli 1958, anhåller jag att få till behandling upptaga berörda med pastorsratsindelingsreformen sammanhängande lagstiftningsärendet.

1957 års lag om prästval

Genom 1957 års lag om prästval har upphävts en lag av år 1934 i samma ämne. Den nya lagen är grundad på ett förslag av 1950 års prästvalskommitté.¹

Såvitt i detta sammanhang är av intresse innebär den nya lagen följande.

Tillsättning av kyrkoherde- eller komministertjänst skall i två fall av tre föregås av menighetsval. Den som därvid fått de flesta rösterna skall vid komministerval alltid utnännas till tjänsten. Vid kyrkoherdeval gäller detsamma, såframt ej de röstberättigade kallat präst att uppföras på förslaget. I sistnämnda fall utnämner Kungl. Maj:t en av dem som stått under val.

Den hittillsvarande regeln att kyrkoherdetjänst var tredje gång den är ledig tillsättes av Kungl. Maj:t, som därvid är obunden av valutgången, har lagts till grund för regler om tredjegangstillsättning av kyrkoherdetjänst genom Kungl. Maj:t och av komministertjänst genom domkapitlet. I motsats mot tidigare regler om tredjegangstillsättning av kyrkoherde-

¹ Ang. denna kommitté och här åsyftade betänkande, se prop. 1957: 152 s. 14 och 15.

tjänst har nu stadgats att sådan tillsättning — av kyrkoherde- såväl som av komministertjänst — ej skall föregås av något val. I stället skall tillfälle beredas församlingskyrkoråden i pastoratet att yttra sig över de sökande.

Vid tredjegångstillsättning — men ej eljest — kan kyrkoherde- eller komministertjänst tillsättas genom att Kungl. Maj:t till tjänsten förflyttar präst, som innehar annan ordinarie församlingsprästtjänst i samma eller högre tjänstegrad. Tillsättning genom förflyttning får emellertid tillgripas endast om åtgärden påkallas av att annan tjänst indrages eller eljest synnerliga skäl att förflytta präst föreligger. Även vid förflyttning skall tillfälle beredas församlingskyrkoråden att yttra sig angående präst, om vars utnämning till den lediga tjänsten är fråga. Bestämmelserna om tillsättning av tjänst genom förflyttning återspeglar i stort sett prästlönereglementets regler om prästs förflyttningsskyldighet och saknar motsvarighet i 1934 års prästvalslag.

Hittills gällande bestämmelser om rätt i vissa fall för präst att utom förslag söka kyrkoherdetjänst direkt hos Kungl. Maj:t har ej upptagits i den nya lagen. Genom denna upphäves vidare det s. k. stiftsbandet, d. v. s. de regler som för flertalet fall inskränkt prästs ansökningsrätt till att avse tjänst inom det stift han tillhör. Såsom enda rest härav kvarstår en principiell bundenhet för präst till ett och samma stift under hans första fem år som präst.

Riksdagsbeslutet om reform av pastoratsindelningen

Syftet med den beslutade reformen av pastoratsindelningen och tjänsteorganisationen i pastoraten angavs i propositionen 1957:153 främst vara att verkställa en lämpligare fördelning av det nuvarande totala antalet prästtjänster. I propositionen redogjordes för ett av pastoratsindelningssakkunniga uppgjort utkast till ny indelning och organisation liksom för ett härefter inom ecklesiastikdepartementet uppgjort nytt utkast härtill. I intetdera utkastet hade pastoraten i Stockholm medtagits. Antalet befattningshavare i de olika tjänstekategorierna enligt organisationen i oktober 1952 och enligt de nämnda utkasten redovisades i följande sammanställning.

	Kyrkoherdar	Komministrar	Kyrkoadjunkter	Summa
Organisationen i oktober 1952	1 338	855	348	2 541
Sakkunnigas utkast	1 145	848	547	2 540
Departementsutkastet	1 166	852	523	2 541

Enligt beslutet skall kyrkoherdetjänsterna liksom hittills vara placerade i lönegraderna Ao 26, 24, 23 och 21. Komministertjänsterna, vilka för när-

varande är placerade i lönegraderna Ao 22, 21, 20 och 19, skall framdeles placeras i Ao 22 och 20. I propositionen 1957:153 (s. 64) anmärktes att fördelningen på lönegrader av de i departementsutkastet upptagna tjänsterna i stort motsvarade fördelningen i de sakkunnigas utkast till indelning och organisation. Enligt sistnämnda utkast, vari såsom nämnts pastoraten i Stockholm ej medtagits, skulle resultatet av lönegradsinplaceeringen bli detta.

Tjänst	Kyrkoherdar Ao					Komministrar Ao					Kyrko-adjunkter	Samtliga tjänster
	Lönegrad	26	24	23	21	S:a	22	21	20	19	S:a	Ae 19
Nuvarande ..	169	221	747	201	1 338	99	181	315	260	855	348	2 541
Utkastet	162	272	689	22	1 145	298	—	550	—	848	547	2 540

Enligt riksdagsbeslutet år 1957 skall pastoratsindelningsreformen genomföras i stort sett samtidigt för hela riket. Undantag från principen om samtidighet förutsattes endast bli behövt för enstaka pastoratsdelningar, som tillika innebär församlingsdelning och som icke hinner förberedas till dagen för det allmänna ikraftträdandet. Tidpunkten för reformens genomförande har icke bestämts genom 1957 års beslut. I propositionen 1957:153 anförde dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, att den nya indelningen och organisationen torde kunna träda i kraft tidigast den 1 januari 1961. Detta uttalande lämnades av riksdagen utan erinran.

Om de vid reformen nödvändiga övergångsanordningarna anmärkte departementschefen i 1957 års proposition till en början, att det syntes vara av värde såväl för prästerskapet och församlingarna som för de myndigheter, vilka skulle förbereda reformen, att huvuddragen av dessa anordningar då fixerades. På grundval av ett särskilt betänkande — i det följande omnämnt som delbetänkandet — av 1950 års prästvalskommitté framlades därför vissa förslag angående *vakantsättning* av tjänster, *förflyttning* av präster, *förtidspensionering* och inrättande av *övergångsbefattningar*. I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 175) över propositionen förklarade statsutskottet sig icke ha något att invända mot vad departementschefen härutinnan anförde och föreslagit.

I den förenämnda propositionen nr 146 lämnas å s. 5—8 en kort redogörelse för innehållet i de ställningstaganden, som år 1957 sålunda gjordes i fråga om övergångsanordningar. Utskottet torde få hänvisa till denna redogörelse.

II. Tillfällig lagstiftning om tillsättning av tjänst genom förflyttning

Prästvalskommittén

Prästvalskommittén anför i sitt år 1954 avgivna delbetänkande att innan statsmakterna tagit ställning till grunderna för indelningsreformen låter det sig icke göra att med någon säkerhet beräkna det blivande behovet att förflytta präster. Detta kommer, tillägger kommittén, att påverkas även av den utsträckning, vari andra tänkbara anordningar än förflyttning kommer till användning, såsom förtidspensionering eller överförande av präster till de av kommittén föreslagna disponibilitetsbefattningarna. Kommittén säger sig som en säkerhetsåtgärd ha räknat med att förflyttningsfallen blir så många, att genom en tillfällig lagstiftning måste göras ett i princip avsevärt ingrepp i menighetsvalets ställning som den normala formen för tjänstetillsättning.

Den tillfälliga lagstiftning, som kommittén sålunda funnit erforderlig, har kommittén utformat i ett *förslag till lag med särskilda bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster i samband med nyindelning av riket i pastorat*. Förslaget, vilket såsom redan nämnts utgör en undantagslagstiftning i förhållande till 1934 års prästvalslag, torde få såsom *bilaga* fogas vid protokollet i detta ärende

Vid behandling av frågan, vilka ordinarie tjänster som genom den tillfälliga lagstiftningen bör ställas till förfogande för placandet av präster, vilkas tjänster blir indragna, framhåller kommittén, att flera begränsningar i och för sig är möjliga beträffande kyrkoherdetjänster. Av flera skäl anser kommittén, att det dock icke kan komma i fråga att vid indelningsreformen ledig kyrkoherdetjänst skall få tillsättas genom förflyttning av präst, endast så framt tjänsten eljest skolat tillsättas genom s.k. tredje-gångstillsättning. Med en sådan inskränkning skulle det antal kyrkoherdetjänster, som stode till buds för tillsättande genom förflyttning, bliva så reducerat, att ett mycket stort antal kyrkoherdar finge förflyttas till komministertjänster. Kommittén föreslår, att vid indelningsreformen ledig kyrkoherdetjänst får tillsättas genom förflyttning oavsett ledighetens karaktär.

Kommittén diskuterar, huruvida från tillsättning genom förflyttning i samband med indelningsreformen bör undantagas kyrkoherdetjänst i pastorat, vari efter reformens ikraftträdande endast skall finnas en ordinarie präst, och anför härom.

En dylik regel kan motiveras med att förlusten av rätten att välja präst bör kännas hårdare för ett pastorat som blott har en ordinarie präst än för pastorat med flera sådana präster. Begränsningen skulle dock icke

oväsentligt minska antalet för tillsättning genom förflyttning disponibla kyrkoherdetjänster. En invändning av mera principiell natur kan också göras mot regeln. Förflyttningsfrågorna måste lösas under största möjliga hänsynstagande till såväl församlingarnas som prästernas intressen och befogade önskemål. För en kyrkoherde i ett enprästpastorat kan det vara ett önskemål att vid förflyttning bli placerad i ett pastorat av denna art. Men också en församling kan i särskilda fall tänkas bli väl tillgodosedd, om dess enda ordinarie prästtjänst besättes genom ditflyttning av en präst, som tidigare tjänstgjort under likartade förhållanden. Över huvud taget synes det böra fasthållas att förutsättningarna för en smidig och friktionsfri lösning av förflyttningsfallen blir bättre ju flera alternativ som står till vederbörandes förfogande.

I överensstämmelse med vad kommittén sålunda anfört har kommittén i sitt författningsförslag icke upptagit någon undantagsbestämmelse för nu ifrågavarande pastorat. Kommittén uttalar dock såsom sin mening, att kyrkoherdetjänsten i pastorat med endast en ordinarie tjänst icke bör mot församlingens önskan tillsättas genom förflyttning, därest de präster, som ifrågakommer därtill, kan utan olägenhet placeras å andra tjänster.

I fråga om komministertjänster har kommittén ansett anledning saknas att diskutera någon begränsning i möjligheten att tillsätta dem genom förflyttning.

Vad slutligen beträffar domprosttjänster och ordinarie amiralitetsprästtjänster har kommittén icke ansett erforderligt att öppna möjlighet att i samband med indelningsreformen tillsätta ledig sådan tjänst genom förflyttning.

Vid övervägande av giltighetstiden för de befogenheter att tillsätta tjänst genom förflyttning, som skall ges åt Kungl. Maj:t, anför kommittén att det självfallet vore ur många synpunkter bäst om samtliga förflyttningsfrågor kunde definitivt lösas i god tid före indelningsreformens ikraftträdande. Kommittén har dock icke vågat räkna med såsom säkert att så kan ske. Därest annan lämplig tjänst ej omedelbart står att finna för övertalig präst, kan det enligt kommittén bli nödvändigt att tillfälligt överföra honom till »disponibilitetsbefattning», d. v. s. enligt 1957 års riksdagsbeslut till prästerlig övergångsbefattning. För att underlätta återplacandet av dylik präst på ordinarie tjänst föreslår kommittén, att Kungl. Maj:ts tillfälliga befogenheter att tillsätta prästerlig tjänst genom förflyttning skall bestå även under det första året efter ikraftträdandet av den nya indelningen och tjänsteorganisationen samt att befogenheterna under detta år skall avse även tillsättning av tjänst genom utnämning av kyrkoherde eller komminister, som vid reformens ikraftträdande överförs till »disponibilitetsbefattning».

Med denna utsträckning av giltighetstiden för den tillfälliga lagstiftningen har kommittén velat tillgodose även ett annat syfte. Härom anför kommittén i huvudsak följande.

På tillskyndan av kommittén infördes i 46 § prästlöneordningen ett stadgande, varigenom präst, å vilken ordningen vinner tillämpning, blir underkastad sådana bestämmelser om tvångsförordnande att uppehålla annan tjänst, som framdeles kan utfärdas. Syftet med denna bestämmelse, för vars närmare motivering må hänvisas till propositionen 1951: 156 s. 123, var att skapa anställningsrättsliga förutsättningar för att genom vikariatsförordnande utträna lämpligheten av en ifrågasatt förflyttning av präst. Under försöksförflyttning jämlikt berörda stadgande kommer prästen alltjämt att inneha sin tidigare tjänst. Nu föreslår kommittén emellertid att präst, vars tjänst indrages vid indelningsreformen, skall kunna överföras till disponibilitetsbefattning med tjänstgöringsskyldighet. Undantagsvis kan fall inträffa, då annan tjänst för övertalig präst väl står till buds vid reformens ikraftträdande men det med hänsyn till församlingens struktur, tjänstgöringens art eller personliga omständigheter framstår som önskvärt att slutlig ställning i förflyttningsfrågan ej tages, förrän prästen haft tillfälle att tjänstgöra någon tid i församlingen. Genom disponibilitetsinstitutet och den utsträckta giltighetstiden av de föreslagna bestämmelserna i 1 § andra stycket möjliggöres i sistberörda fall en försöksanordning motsvarande de tidigare nämnda vikariatsförordnandena.

I förflyttningsinstitutets natur kan sägas ligga, framhåller kommittén, att tjänsteman, som av organisatoriska skäl förflyttas, såvitt möjligt bör erhålla en med hänsyn till arbetsförhållanden och avlöningsvillkor jämförlig tjänst. I tillämpningen bör därför gränsen mellan förflyttning och befordran hållas klar. Kommittén har dock icke ansett sig böra föreslå någon allmän författningsbestämmelse av innehåll, att tjänst icke må tillsättas genom förflyttning av präst, för vilken åtgärden skulle innebära en befordran. I särskilda fall anser kommittén nämligen en förflyttning icke böra hindras därav att den för prästen medför viss löneförbättring. Däremot föreslår kommittén en uttrycklig bestämmelse om att kyrkoherdetjänst ej må tillsättas genom förflyttning av komminister.

Kommitténs synpunkter och förslag beträffande förflyttningsärendenas handläggning präglas självfallet i viss mån av att delbetänkandet utarbetats före tillkomsten av 1957 års lag om prästval.

Vid indelningsreformens genomförande bör enligt prästvalskommittén samtliga beslut om tjänsts tillsättande genom förflyttning meddelas av Kungl. Maj:t utan föregånget val. Det samtidiga förflyttandet av ett stort antal präster kan, anför kommittén, erbjuda så komplicerade problem, att det måste anses uteslutet att dessas lösande skulle få ytterligare försvåras genom regelrätta valförrättningar.

Beträffande sättet för förflyttningsärendenas beredning har kommittén anförut ytterligare följande.

De präster, vilka måste förflyttas, tillkännager hos domkapitlet till vilka lediga tjänster de i första hand vill komma i fråga. Denna anmälan torde ofta lämpligen böra föregås av en kontakt mellan vederbörande

präst och biskopen. Domkapitlet lämnar härefter kyrkorådet tillfälle att yttra sig i ärendet. Härvid tillhandahålles kyrkorådet uppgifter om de präster, som önskat förflyttning till pastoratet eller som domkapitlet av annan anledning anser sig kunna komma att föreslå till tjänsten. Såvitt möjligt bör biskopen vid sammankomst med kyrkorådets ledamöter informera dessa om de lösningar, som för domkapitlet vid föreberedande överläggningar syns lämpliga och skälen härför. Är biskopen förhindrad bör denna information efter domkapitlets uppdrag lämnas av annan lämplig person, som av domkapitlet härtill utsetts, t. ex. domkapitelsledamot eller stiftssekreteraren. Huruvida ifrågavarande sammankomst bör hållas med pastoratets olika församlingskyrkoråd gemensamt eller vart för sig synes bära bero på förhållanden och uttalade önskemål i det särskilda fallet. Enligt kommitténs mening bör en tillfredsställande lösning av förflyttningsfrågorna i allmänhet kunna garanteras genom samråd dels mellan de övertaliga prästerna och biskopen och dels mellan den sistnämnde och kyrkoråden.

Där — i anledning av brist i visst stift på lediga tjänster eller på grund av prästs önskemål — förflyttning av präst till tjänst i annat stift ifrågakommer, bör frågan härom beredas genom samråd mellan biskoparna i de båda stiften.

Prästvalskommittén har ansett att nuvarande bestämmelser om ersättning för tjänsteresa i allmänhet torde utesluta att präst gives möjlighet att på bekostnad av allmänna medel besöka ort, vartill han ifrågasättes skola bliva förflyttad. Härom har kommittén anfört i huvudsak följande.

För en präst, som står inför nödvändigheten att låta sig förflytta till tjänst å annan ort, kan det stundom vara svårt att taga ställning till framkomna förslag till sådan tjänst. I vart fall kan detta gälla om den för honom ifrågasatta tjänsten är belägen i en trakt, varmed han är helt obekant. En gynnsam lösning av förflyttningsärendena bör emellertid i vissa fall kunna verksamt främjas, om prästen har tillfälle att besöka orten. Enligt kommitténs mening kan även starka billighetsskäl åberopas för att möjlighet öppnas för domkapitlet att i särskilda fall medgiva präst att företaga dylik resa med åtnjutande av ersättning enligt allmänna rese-reglementet samt, i mån av behov, tjänstledighet med oavkortad lön. Kommittén förstår, att betänkligheter kan anföras mot införande av en dylik rätt med hänsyn till att önskemål om enahanda förmån kunde komma att framföras av andra grupper av tjänstemän. Dylika betänkligheter synes dock väga mindre tungt. Inom vissa statliga förvaltningsområden torde nämligen finnas förhållandevis större möjligheter för vederbörande myndighet att i motsvarande fall uppdraga åt tjänstemannen att företaga tjänsteresa till en ifrågasatt ny tjänstgöringsort. Och vidare utgör en tvångsförflyttning för församlingsprästerna med hänsyn till såväl det prästerliga arbetets karaktär som den regelmässiga skyldigheten för landsbygdspräster att bo i tjänstebostad en i särskild grad ingripande åtgärd. Även ett församlingsintresse kan tillgodoses genom att en kontaktmöjlighet sålunda öppnas.

Under åberopande av det anförda har prästvalskommittén förordat, att bestämmelser i angivet syfte utfärdas.¹ Kommittén har därvid förutsatt

¹ En av kommitténs ledamöter, kanslirådet Brolin, har icke biträtt nu ifrågavarande förslag.

att bestämmelserna och dessas tillämpning göres rätt restriktiva. Resa på allmän bekostnad bör sålunda icke ifrågakomma, där förflyttning överväges till pastorat, vari prästen tidigare tjänstgjort eller med vilket han annorledes förvärvat personlig förtrogenhet.

Kostnaderna för resa av nu ifrågavarande slag torde, uttalar kommittén, böra bestridas ur kyrkofonden.

Utöver de redan berörda stadgandena om ordningen vid tillsättning av tjänst genom förflyttning innehåller kommitténs författningsförslag några bestämmelser som avse förhållanden, vilka numera reglerats genom den nya lagen om prästval. Sålunda har kommittén i 2 § upptagit en bestämmelse till förhindrande att ledig tjänst tillgripes för placering av präst som måste förflyttas, oaktat att ordinärt tillsättningsförfarande påbörjats genom att tjänsten förklarats till ansökan ledig. Vidare har kommittén i 4 § föreslagit att det ovillkorliga hindret i 6 § 2 mom. av 1934 års prästvalslag för kyrkoherde att på grund av egen ansökan erhålla annan församlingsprästtjänst innan han under minst fem år innehaft den tjänst, vartill han senast blev befordrad, icke skulle äga tillämpning å kyrkoherde, som innehar tjänst i följd av förflyttning. — Slutligen må anmärkas, att kommitténs förslag innebär, att prästerlig tjänst skall kunna tillsättas även genom förflyttning av präst från annat stift.

Såsom nämnt föreslår kommittén, att alla vid reformen lediga kyrkoherde- och komministertjänster skall vara tillgängliga för tillsättning genom förflyttning. Förhållandet mellan sådan tillsättning och institutet tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänst har i 7 § första stycket av lagförslaget reglerats på det sättet, att tjänstetillsättning genom förflyttning av präst i samband med indelningsreformen ej skall medräknas vid tillämpningen av den för ifrågavarande pastorat bestämda turordningen mellan tredjegångstillsättningar och andra tillsättningar. Kommittén anför.

Denna regel kan sägas innebära, att förflyttningstillsättningarna av kyrkoherdetjänster vid indelningsreformen i princip kommer att till en tredjedel konsumera tredjegångsledigheter och till två tredjedelar andra ledighetstillfällen. Regeln synes kommittén lämplig såväl med hänsyn till det jämförelsevis stora behov av tillsättning genom förflyttning, vilket indelningsreformen får antagas medföra, som av det skälet, att härmed icke föregripes den kommande prövningen av motsvarande spörsmål vid prästvalsagens revision.

Slutligen har kommittén i sitt lagförslag i 5 och 6 §§ samt 7 § andra stycket upptagit regler om särskild förmån i befordringshänseende för kyrkoherde som vid indelningsreformen förflyttas till komministertjänst. Om den allmänna skäligheten i en anordning i detta syfte anför kommittén.

Det lär icke kunna bestridas att en tvångsförflyttning från kyrkoherdetjänst till komministratur — vare sig denna gjordes i form av förflytt-

ning i teknisk bemärkelse eller genom att prästen överfördes såsom kyrkoherde å disponibilitetsbefattning med tjänstgöringsskyldighet som komminister — för åtskilliga präster komme att te sig som en avsevärd försämring av tjänsteställning och arbetsförhållanden, även om de medgäves behålla kyrkoherdetitel och tidigare lön. En självständighet i arbetet ginge förlorad. Ett antal av dessa präster måste då antagas eftersträva att snarast möjligt erhålla ny kyrkoherdetjänst. Nuvarande regler för tillsättning av kyrkoherdetjänster lämnar dock icke några garantier för att en dylik strävan skulle krönas med framgång. Såvitt nu kan bedömas torde de ändringar i prästvalslagen, som prästvalskommittén kommer att förorda, icke komma att medföra någon avgörande ändring härutinnan. Skäl synes därför föreligga att överväga, huruvida under en övergångstid menighetsvalets i regel avgörande inflytande på tillsättningen av kyrkoherdetjänster bör något inskränkas till förmån för nu ifrågavarande präster.

I fråga om utformningen av en befodringsförmån för dessa präster yttrar kommittén i huvudsak följande.

En anslutning till gällande bestämmelser i prästvalslagen skulle vinnas, om ifrågavarande präster tillerkändes en rätt att utom förslag hos Kungl. Maj:t söka lediga kyrkoherdetjänster. För att bliva av praktisk betydelse torde vara nödvändigt att denna förmån finge avse ej blott s.k. tredje-gångstillsättningar utan även övriga fall av ledighet. Mot en dylik anordning kunde möjligen invändas, att vetskapen om att extra ansökningsrätt föreläge för ett antal präster skulle minska intresset i pastoratet för valförrättningen. Å andra sidan torde ansökningsrätten böra givas karaktär av en strängt tidsbegränsad övergångsanordning — giltig förslagsvis blott under tre år. Då syftet med regeln blott skulle vara att kompensera ifrågavarande präster för mistningen av kyrkoherdetjänst men ej att härutöver bereda dem någon förmån i befodringshänseende, skulle ansökningsrätten lämpligen inskränkas till kyrkoherdetjänst, som vore placerad i samma lönegrad som den kyrkoherdetjänst, vilken prästen dessförinnan innehåft, eller två lönegrader högre. Åtskilliga präster, som förordnats uppehålla eller förflyttats till kommuner med oförändrad stationeringsort, torde med här förordade bestämmelser få antagas föredraga att ej begagna sin extra ansökningsrätt. Utformad på nu angivet sätt synes anordningen ej behöva befaras under övergångstiden mera väsentligt rubba menighetsvalets ställning inom systemet för tillsättning av kyrkoherdetjänster.

I den föreslagna lagtexten har kommittén, såsom nämnt, i överensstämmelse härmed upptagit bestämmelser om en extra ansökningsrätt. Rätten att i denna ordning söka kyrkoherdetjänst har därvid angivits avse tjänst som ej är placerad mer än två lönegrader högre än den tjänst, varifrån prästen förflyttats; anledning föreligger, anför kommittén, uppenbarligen ej att utesluta präst från möjligheten att söka en tjänst med lägre lönegradsplacering än den kyrkoherdetjänst, som han tidigare innehåft. Av syftet med den föreslagna befodringsförmånen följer att denna skall konsumeras vid utnämning till kyrkoherde. Därav att förmånen konstruerats som en extra ansökningsrätt har kommittén ansett följa att den icke bör påverka den för vederbörande pastorat bestämda turordningen för tredje-gångstillsättning och annan tillsättning.

Till undvikande av onödig tidsutdräkt vid tjänstetillsättningarna föreslår kommittén, att i administrativ ordning stadgas att den som vill med utnyttjande av nu ifrågavarande regler söka ledig tjänst, vilken skolat tillsättas genom domkapitlets fullmakt, har att till domkapitlet inom tiden för avgivande av besvär över valet — respektive i visst fall över frågodagsförrättningen — ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning.

Yttranden

Vid remissbehandlingen av kommitténs delbetänkande har detta i sin helhet tillstyrkts eller lämnats utan saklig erinran av *domkapitlen i Strängnäs och Karlstad, stiftsnämnderna i Linköping, Strängnäs, Karlstad, Luleå och Visby, länsstyrelserna i Värmlands och Västernorrlands län samt Svenska stadsförbundet*. I övriga remissyttranden har på särskilda punkter framförts erinringar. Liksom kommitténs förslag är också remissyttrandenas innehåll flerstädes bestämt av att betänkandet tillkommit före 1957 års lagstiftning om prästval.

En översiktlig redogörelse för remissvarens innehåll lämnas i propositionen nr 146 å s. 14—19, vartill utskottet tillåter sig hänvisa.

Departementschefen

Vid remissen till lagrådet av det i propositionen upptagna lagförslaget tecknade *föredragande departementschefen, statsrådet Edenman*, i sitt yttrande till en början bakgrunden till den föreslagna tillfälliga lagstiftningen samt anförde därefter:

»Jag har i det föregående redogjort för det förslag till tillfällig lagstiftning om tillsättning av prästtjänst genom förflyttning, som 1950 års prästvalskommitté framlagt i ett år 1954 avgivet delbetänkande, liksom för remissbehandlingen av detta förslag. Av min redogörelse har framgått att förslaget har form av en lagstiftning om undantag i vissa hänseenden från lagen den 7 december 1934 om tillsättning av prästerliga tjänster.

Sedan detta lagförslag utarbetades har utgångsläget och förutsättningarna för en lagstiftning i viktiga hänseenden ändrats. Grunderna för den nya pastoratsindelningen har bestämts och därmed icke blott det ungefärliga antalet kyrkoherde- och komministertjänster i den nya organisationen utan också dessa tjänsters huvudsakliga fördelning på olika lönegrader. Vidare kommer reformen att träda i kraft flera år senare än prästvalskommittén räknade med vid utarbetandet av sitt delbetänkande. Härav följer att vakantsättningen av ordinarie tjänster kommer att vid ikraftträdandet ha nått längre än kommittén förutsett eller, annorlunda uttryckt, färre av reformen berörda tjänster kommer att då ha ordinarie innehavare. Slutligen har genom 1957 års lag om prästval vunnits en allmän reglering

av vissa med prästtillsättningarna sammanhängande spörsmål, som kommittén med utgångspunkt i 1934 års lag ansett behöva särskilt regleras i den tillfälliga lagstiftningen.

Dessa omständigheter gör att den tillfälliga lagstiftningen kan göras mindre ingripande och tekniskt enklare än som förutsatts i kommittéförslaget och remissyttrandena däröver.

Kommittén har föreslagit, att Kungl. Maj:t skall äga genom förflyttning tillsätta envar vid reformen ledig kyrkoherde- eller komministertjänst därest så kräves för att placera kyrkoherdar och komministrar, vilkas tjänster blir indragna. Tillgång på lediga tjänster har kommittén ansett böra säkras genom en i princip allmän vakantsättning av de tjänster som blir lediga under åren närmast före reformens ikraftträdande. Härutöver skall Kungl. Maj:t enligt kommitténs förslag äga under året närmast efter reformens ikraftträdande disponera över då lediga tjänster för tillsättning med präst, vars tjänst indragits vid reformen utan att prästen då erhållit annan ordinarie församlingsprästtjänst, d.v.s. med präst som överförs till prästerlig övergångsbefattning — enligt kommitténs terminologi prästerlig disponibilitetsbefattning.

För egen del ansluter jag mig helt till förslaget att alla vid indelningsreformens genomförande lediga kyrkoherdetjänster skall kunna komma i fråga för tillsättning genom förflyttning — alltså oavsett tjänstens lönegrad och oavsett om eljest skulle ha förelegat s. k. tredjegångstillsättning eller ej. Detsamma bör uppenbarligen gälla komministertjänst. Däremot finner jag, liksom också kommittén gjort, att behov ej finnes att inbegripa domprost- eller ordinarie amiralitetsprästtjänst i den tillfälliga lagstiftningen. Då domkapitlet i Stockholm ansett sig böra utgå från att prästvalskommitténs förslag ej avser prästerliga tjänster i Stockholms stad, torde denna ståndpunkt, för vilken något stöd ej finnes i kommittébetänkandet, vara föranledd av att pastoratsindelningssakkunnigas utkast till nyindelning ej omfattat Stockholms stad. Någon orsak att från tillämpningsområdet för nu ifrågavarande lagstiftning undantaga tjänsterna i Stockholms stad finnes enligt min mening icke. En inskränkning av annan art har förordats av domkapitlet i Västerås, som anser att lediga kyrkoherdetjänster i lönegraderna Ao 24 och Ao 26 bör tillsättas i vanlig ordning och ej genom förflyttning av kyrkoherde, vars tjänst indrages. Frågan om utnyttjandet av dylika tjänster för förflyttning sammanhänger nära med spörsmålet om förhållandet mellan förflyttning och befordran. Jag avser att senare återkomma härtill. Av vad jag nyss anfört framgår dock att jag icke anser det lämpligt att legalt undantaga några kyrkoherdetjänster från tillsättning genom förflyttning.

Ledig tjänst bör vid indelningsreformens genomförande kunna tillsättas genom förflyttning av präst från annat stift. Härom synes mig ingen tve-

kan kunna råda, sedan stiftsbandet avskaffats genom den nya lagen om prästval. I anledning av vad domkapitlet i Göteborg föreslagit vill jag uttala, att präst icke mot sin vilja bör förflyttas till tjänst i annat stift med mindre synnerliga skäl föreligger, såsom omöjlighet att finna lämplig tjänst för honom i hans dittillsvarande stift.

Härefter torde jag få övergå till spørsmålet om giltighetstiden för de särskilda befogenheter, som genom lagstiftningen skall tillerkännas Kungl. Maj:t. Den fråga som här inställer sig är huruvida man behöver — på sätt prästvalskommittén gjort — räkna med ett behov för Kungl. Maj:t att även under någon tid efter indelningsreformens ikraftträdande äga tillsätta ordinarie församlingsprästtjänster med frångående av prästvalslagens regler. Detta spørsmål bör bedömas mot bakgrunden av naturlig avgång och vakantsättning under åren intill dess reformen genomföres.

Av uppgifter som jag tidigare lämnat framgår att reformen kan beräknas medföra en minskning av antalet pastorat eller kyrkoherdetjänster i hela riket med omkring 170. Antalet komministertjänster förutsättes däremot bliva i stort sett oförändrat. I antalet kyrkoherdetjänster efter reformens genomförande är inräknat ett tjugutal tjänster, som skall tillkomma genom pastoratsdelning vilken tillika innebär delning av församling. Man kan nu icke räkna med såsom säkert att dessa indelningsändringar hinner genomföras till samma tidpunkt som reformen i övrigt. På grund härav synes det klokast att uppskatta minskningen av antalet kyrkoherdetjänster under någon tid till 190.

Den 1 januari 1958 var 142 kyrkoherdetjänster och 88 komministertjänster vakantsatta. Med fortsatt vakantsättning efter hittills tillämpade riktlinjer kommer — enligt beräkningar som jag låtit göra — den 31 december 1960 att vara vakantsatta minst 190 kyrkoherde- och 100 komministertjänster. För kyrkoherdetjänsternas del kan sålunda en formell balans väntas uppstå mellan minskningen av antalet tjänster och vakantsättningen.

Emellertid förutsatte man vid fjolårets beslut, att reformen skulle föregås av en i princip allmän vakantsättning av ledigblivna tjänster. Antages reformen träda i kraft den 1 januari 1961, torde Kungl. Maj:t få överväga att vakantsätta de ytterligare kyrkoherdetjänster som blir lediga under åren 1959 och 1960. Med hänsyn till att den 1 oktober är normal avgångsdag för församlingspräster skulle denna allmänna vakantsättning komma att omfatta intill femton månader. Av olika skäl kan emellertid ifrågasättas om icke ledigblivna kyrkoherdetjänster i Luleå stift liksom kyrkoherdetjänster i lönegrad Ao 26 bör få tillsättas efter val i vanlig ordning. Medräknas icke dessa två grupper, skulle tillskottet av lediga kyrkoherdetjänster till Kungl. Maj:ts disposition bli minst 40.

Vid bedömande av behovet av lediga kyrkoherdetjänster för omflyttning av kyrkoherdar, vilkas tjänster blir indragna, bör slutligen observeras att

det icke kommer att bli fråga om att förflytta samtliga dessa präster till annan sådan tjänst. Ett mindre antal äldre kyrkoherdar kan förmodas föredraga att avgå med förtidspension framför att bli förflyttade. Andra torde bli förflyttade till komministertjänster, något som särskilt kan framstå som en naturlig åtgärd i fråga om äldre kyrkoherdar, som därmed skulle få behålla prästgård och huvudsakligt verksamhetsområde. Jag får också erinra om att i fjolårets beslut förutsatts att enstaka präster skall kunna överföras till prästerlig övergångsbefattning.

Med hänsyn till de omständigheter, för vilka jag nu redogjort, kan jag icke finna nödvändigt att Kungl. Maj:t förbehålles dispositionsrätt över de kyrkoherdetjänster, som blir lediga under året närmast efter indelningsreformens ikraftträdande. Än mindre synes mig en sådan anordning påkallad i fråga om komministertjänster. Avstår man från den ifrågasatta regeln vinnes också den beaktansvärda fördelen att det prästerliga befordringsväsendet, som under tiden för förberedandet av indelningsreformen måst i stor omfattning sättas ur kraft, får så snart reformen är genomförd fungera i normal ordning. I ett senare sammanhang får jag återkomma till den modifikation i det nu sagda som föranledes av att enstaka pastoratsdelningar kan förmodas bli genomförda först vid en senare tidpunkt, ehuru de utgör del av den allmänna indelningsreformen.

Däremot synes mig en med den sist diskuterade regeln i viss mån likartad anordning böra vidtagas. Enligt 37 § lagen om prästval må prästerlig tjänst tillsättas genom förflyttning endast om det påkallas av att annan prästerlig tjänst indrages eller eljest synnerliga skäl är att innehavare av dylik tjänst förflyttas. Ordalagen i detta stadgande kan sägas närmast innebära att tillsättning genom förflyttning av präst, vars tjänst indragits, är tillåten endast därest tillsättningen sker i samband med tjänsteindragningen. Nu är det emellertid önskvärt att regeln får utnyttjas även för att placera på en ordinarie församlingsprästtjänst en präst, som vid indelningsreformens genomförande överförts till prästerlig övergångsbefattning. Möjligheten av dylik tillsättning torde därför böra tryggas genom ett uttryckligt stadgande i den tillfälliga lagen.

Enligt 4 § lagen om prästval får kyrkoherdetjänst icke tillsättas genom att till tjänsten förflyttas komminister. I propositionen 1957:152 anförde min företrädare i ämbetet om förhållandet mellan förflyttning och befordran, att det syntes utgöra en lämplig avvägning att Kungl. Maj:t väl skulle kunna förflytta präst till tjänst i högre lönegrad men däremot ej till tjänst i högre tjänstegrad. Härmed, fortsatte föredraganden, avsåge han icke att föregripa bedömningen av motsvarande spørsmål vid genomförande av pastoratsindelningsreformen. Anledning kunde nämligen då finnas att möjliggöra förflyttning till kyrkoherdetjänst av präst, som visserligen endast innehade en komministratur, men som längre tid under vakans uppehållit kyrkoherdetjänst.

Prästvalskommittén har i sitt förslag till tillfällig lagstiftning upptagit en regel enligt vilken komminister ej får förflyttas till kyrkoherdetjänst. Detta förslag har vid remissbehandlingen i stort sett lämnats utan erinran.

Såsom framgår av vad jag tidigare nämnt har vakantsättningen av vissa tjänster och därmed också vissa vakansvikariat kommit att sträcka sig över längre tid än man tidigare haft anledning att räkna med. Med hänsyn härtill anser jag liksom min företrädare att Kungl. Maj:t bör ha möjlighet att till kyrkoherdetjänst förflytta en komminister, som vid reformen får sin tjänst indragen och som under längre tid uppehållit kyrkoherdetjänst. För att markera att denna möjlighet bör utnyttjas endast i utpräglade undantagsfall synes i lagtexten få intagas att synnerliga skäl skall föreligga.

Vad i övrigt beträffar de prästers förhållanden, som vid indelningsreformens ikraftträdande under en följd av år tjänstgjort som vakansvikarier, vill jag först erinra om de uttalanden som min företrädare gjorde i propositionen 1957: 153. Han sade sig vara medveten om att dessa präster, om ej särskilda åtgärder vidtoges, kunde bli försatta i en ogynnsam belägenhet. De meningsyttringar till dessa prästers förmån, fortsatte föredraganden, vilka framkommit vid remissbehandlingen av prästvalskommitténs delbetänkande, utgick emellertid från de synnerligen små möjligheter som 1934 års prästvalslag givit att vinna en ordinarie tjänst utom valförfarandet. Vid godtagande av förslagen i propositionen 1957: 152 om tredjegangstillsättning av kyrkoherde- och komministertjänster utan val skulle problemställningen förändras i en icke alldeles oväsentlig grad.

För egen del vill jag framhålla följande.

Man kan knappast tänka sig annan huvudregel än att de komministrar och enstaka kyrkoherdar, som tjänstgjort som vakansvikarier, vid reformen återgår till sin innehavda tjänst. I många fall blir denna emellertid indragen och innehavaren förflyttas till annan tjänst. Enligt huvudprincipen för förflyttningar får därvid som regel kyrkoherde annan kyrkoherdetjänst och komminister annan komministertjänst. Vid en bedömning ur allmänna billighetssynpunkter av dessa förhållanden bör man hålla i minnet att den nya inplacering av kyrkoherde- och komministertjänster, som skall genomföras i samband med indelningsreformen, innebär genomsnittligt sett en lönehöjning för komministertjänsterna.

Många av vakansvikarierna är emellertid extraordinarie präster. Vidare har åtskilliga sådana präster under en följd av år uppehållit ordinarie tjänster, vilkas innehavare vikarierat å högre tjänster. Jag har förståelse för om dessa präster skulle anse sig böra erhålla någon förmån i befordringshänseende. Av flera skäl är jag dock icke beredd att tillstyrka att några ingrepp i detta syfte göres i den nya prästvalslagens befordringssystem.

Vid reformens genomförande kommer uppenbarligen att finnas lediga ett rätt stort antal komministertjänster — varav många nyinrättade — som icke behöver tagas i anspråk för förflyttning av präst. Omkring en tred-

jedel av dessa skall tillsättas av domkapitlen utan val efter befodringsgrunderna förtjänst och skicklighet. Skulle också övriga två tredjedelar med frångående av prästvalslagen tillsättas genom myndighetsbeslut, skulle det redan i sin ofrånkomliga utsträckning stora ingreppet i menigheternas rätt att välja präst bli betydligt ökat. Enligt min mening får prästvalslagens regler om tillsättning av kyrkoherde- och komministertjänst anses ge rimlig säkerhet för att de präster som längre tid på ett förtjänstfullt sätt uppehållit ordinarie tjänst efter hand förvärvar sådan tjänst.

Anmärkas må i detta sammanhang att kungörelsen den 22 november 1957 (nr 628) om tjänstetidsbefordran är tillämplig å pastoratsadjunkter och kyrkoadjunkter.

I 38 och 39 §§ lagen om prästval har meddelats grundläggande bestämmelser om förfarandet vid tillsättning genom förflyttning. Enligt 38 § skall Kungl. Maj:t, då fråga uppkommer att tillsätta tjänst i denna ordning, förordna att tjänsten ej skall ledigförklaras. I 39 § stadgas att domkapitlet skall bereda kyrkorådet i envar församling inom pastoratet tillfälle att yttra sig angående präst, om vars förflyttning är fråga, samt till Kungl. Maj:t avge eget yttrande i ärendet.

Det samtidiga förflyttandet av ett stort antal präster till andra pastorat och därmed till nya verksamhetsområden är en grannliga uppgift. Jag vill understryka vad prästvalskommittén anfört om den centrala roll som domkapitlen och biskoparna bör spela vid beredandet av dessa ärenden. Ett lyckligt utfall av den nödvändiga omplaceringen av många präster, äldre och yngre, kommer i hög grad att bero av stiftsstyrelsernas förmåga att föreslå lösningar som i vart fall efter hand vinner de berörda församlingarnas och prästernas förståelse. Jag finner icke nödvändigt att här närmare utveckla de hänsyn av olika slag som måste ligga till grund för domkapitlens förslag och Kungl. Maj:ts beslut. I anledning av vad domkapitlet i Lund anfört om pastorat, vari efter reformen endast skall finnas en ordinarie prästtjänst, vill jag dock framhålla att lämpligheten av att sådan tjänst tillsättes genom förflyttning får bedömas från fall till fall. Enligt min mening bör man icke för dessa fall uppställa snävare riktlinjer än för andra.

Några lagbestämmelser rörande själva förfarandet vid tjänstetillsättningar i samband med indelningsreformen utöver dem som redan finns i lagen om prästval synes icke erforderliga. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att överväga om närmare anvisningar för ärendenas handläggning hos domkapitlen bör meddelas.

Om behovet och lämpligheten av att präst får möjlighet att i orienterande syfte företaga tjänsteresa till annat pastorat, till vilket han ifrågasättes skola bli förflyttad, har framträtt delade meningar bland remissmyndigheterna. För egen del anser jag väl att beredningen av förflyttningsärendena och dessas lyckliga lösning i vissa fall skulle kunna främjas genom att till-

fälle till sådan resa bereddes präst. Då emellertid en dylik förmån ej tillerkänts andra tjänstemannagrupper, inom vilka förflyttningar är ofta förekommande, och ett mera generellt införande därav ej lämpligen bör övervägas i detta sammanhang, är jag icke beredd att nu förorda att prästerna medgives denna förmån.

Jag biträder prästvalskommitténs förslag, att tillsättning av kyrkoherdetjänst genom förflyttning i samband med indelningsreformens genomförande ej skall medräknas vid framtida tillämpning å tjänsten av den bestämda växlingen mellan tillsättning efter val och tillsättning utan val. Detsamma synes mig böra föreskrivas i fråga om komministertjänster.

Prästvalskommittén har ansett erforderligt att genom särskilda regler underlätta för kyrkoherde som förflyttats till komministertjänst att erhålla ny kyrkoherdetjänst.

Vid bedömande av kommitténs förslag i detta syfte kan jag instämma i kommitténs antagande att för åtskilliga präster förflyttning från kyrkoherdetjänst till komministratur skulle te sig som en avsevärd försämring av tjänsteställning och arbetsförhållanden. Då jag likväl icke anser mig böra biträda förslaget, sammanhänger detta främst med att möjligheterna att vid reformen placera kyrkoherdar, vilkas tjänster blir indragna, på andra kyrkoherdetjänster nu ter sig väsentligt större än då kommittén utarbetade sitt förslag. Jag får härvidlag hänvisa till de uppgifter jag lämnat vid diskuterande av den provisoriska lagstiftningens giltighetstid. Enligt min uppfattning kan det endast i få fall bli nödvändigt att förflytta kyrkoherde mot hans vilja till komministertjänst. De av dessa kyrkoherdar, vilkas återplacering på kyrkoherdetjänst är motiverat även ur det allmännas synpunkt, bör kunna förses med ny sådan tjänst inom ramen för det reformerade tredjegångsinstitutet. Om sålunda behovet av särbestämmelser kan anses ha försvunnit, har även kommitténs konstruktion av förslaget hunnit bli otidsenlig. Jag syftar på att förslaget utformats med anknytning till bestämmelserna i 1934 års prästvalslag angående rätt att söka kyrkoherdetjänst utom förslag hos Kungl. Maj:t — bestämmelser som icke fått någon motsvarighet i 1957 års lag om prästval. Slutligen vill jag i denna sak anmärka, att det får anses angeläget att icke utan tvingande skäl komplicera det nya systemet för tillsättning av prästtjänster.

Såsom prästvalskommittén föreslagit torde i lagen böra intagas ett be- myndigande för Kungl. Maj:t att utfärda tillämpningsföreskrifter. Jag har redan nämnt att det kan komma att visa sig önskvärt att anvisningar lämnas domkapitlen för förflyttningsärendenas handläggning. Därest pastoratsdelningar som tillika innebär församlingsdelning beslutes först sedan reformen i övrigt genomförts, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, huruvida ifrågavarande indelningsändring skall anses som ett led i den allmänna pastoratsindelningens reformen eller ej. Förstnämnda ständ-

punkt torde vara naturlig i fall då utredningsarbetet igångsatts före ikraftträdandet av den allmänna reformen. I ett särskilt avsnitt av mitt anförande torde jag få upptaga till behandling några tillämpningsfrågor av större räckvidd.

Några remissinstanser har ansett att av lagtexten bör framgå att lagen endast har avseende på den reform, varom beslut fattats år 1957, och alltså ej på eventuella framtida allmänna omregleringar av pastoratsindelningen. Enligt min mening behöver lagstiftningens tidsbegränsade syfte ej markeras i lagtexten.

Det av domkapitlet i Linköping uttalade önskemålet, att i lagtexten skall intagas en bestämmelse om att förflyttningsbeslut skall vara meddelade före indelningsreformens ikraftträdande, kan jag icke biträda. Självfallet bör dock denna ordning eftersträvas.

Den föreslagna lagen torde böra träda i kraft den 1 januari 1960.»

Lagrådet

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet

Den av statsmakterna beslutade nyindelningen av riket i pastorat kommer, såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen, att medföra att ett förhållandevis stort antal ordinarie församlingsprästtjänster indrages. I samband härmed uppstår problemet att placera de präster, vilkas tjänster indrages, på annan tjänst. Det torde vara uppenbart att problemet icke kan bringas till en snabb lösning med mindre möjlighet till ett tillsättningsförfarande utanför den enligt gällande prästvalslag stadgade ordningen tillskapas. Det är emellertid lika tydligt att ett extraordinärt förfarande — med de ingrepp detta medför i de intressen, vilka eljest blir tillgodosedda enligt prästvalslagets regler — bör få tillämpas endast så länge ett oundgängligt behov därav föreligger.

Genom den omfattande vakantsättning som redan ägt rum och som avses få än större omfattning under tiden närmast före reformens genomförande kommer ett större antal ordinarie tjänster att vara vakanta än antalet indragna tjänster. Det torde icke kunna råda någon tvekan om att problemet med beredande av annan tjänst åt de präster, vilkas tjänster blir indragna, bör lösas på sådant sätt att dessa präster med tillämpning av ett extraordinärt förfarande förflyttas till vakanta tjänster. Genom en sådan anordning kan övergångssvårigheterna i förevarande hänseende snabbt övervinnas och det regelmässiga tillsättningsförfarandet efter en kort övergångsperiod åter träda i tillämpning.

Det lagförslag, som i förevarande proposition underställes riksdagens prövning, innefattar bestämmelser om förflyttning av präster, vilkas tjänster blir indragna vid omregleringen av pastoraten. Den föreslagna lagen bereder möjlighet att på ett smidigt sätt och på kort tid lösa de förenämnda övergångssvårigheterna och tillgodoser sålunda de anspråk, som läget vid omregleringen ställer.

Genom att i första stycket av lagförslagets 2 § anknytning skett till de tjänster, som vid indelningsreformens genomförande är vakanta, markeras det genom lagen tillskapade förflyttningsförfarandets karaktär av en tillfällig anordning. Vad i 3 § stadgas innebär visserligen att även framdeles de eljest för prästtillsättning gällande reglerna kan komma att frångås, i det att tillsättning av tjänst, som efter omregleringen blir ledig, kan ske genom förflyttning av präst, vars tjänst vid omregleringen blivit indragen utan att han erhållit annan tjänst. Att märka är emellertid att tillsättning genom förflyttning i dessa fall endast kan ske, då den lediga tjänsten skall tillsättas utan val, och att sålunda någon inskränkning i församlingens inflytande på prästtillsättningen i dessa fall icke kommer i fråga. Vidare må beaktas att dessa fall torde bli synnerligen fåtaliga, enär överförande till övergångsbefattning av präst, vars tjänst vid omregleringen blivit indragen, torde komma att ske endast helt undantagsvis. Med hänsyn till den enskilde prästmännens befogade intresse av att icke tvingas underkasta sig förflyttning lång tid efter omregleringen och sedan han måhända hunnit växa in i nya förhållanden torde det slutligen kunna förutsättas att förflyttningar med stöd av 3 § endast kommer att äga rum i nära anslutning till indelningsreformens genomförande.

Enligt lagförslaget skall tillsättning genom förflyttning icke medräknas vid tillämpning av den ordning, som är för pastoratet bestämd i fråga om växlingen mellan tillsättning efter val och tillsättning utan val. I motionen föreslås den modifikation i denna regel, att då nästföljande tillsättning i pastorat skall ske utan val, mellankommande tillsättning genom förflyttning med stöd av den tillfälliga lagstiftningen skall anses som tillsättning utan val, till följd varav därpå följande tillsättning skall ske efter val. Utskottet vill icke bestrida att den i motionen föreslagna modifikationen skulle leda till ett mindre omfattande ingrepp i församlingens inflytande på prästtillsättningen än den i propositionen föreslagna ordningen. Utskottet måste emellertid ställa sig avvisande till tanken att i den tillfälliga lagstiftningen införa en regel av den i motionen föreslagna innebörden. En sådan torde nämligen följdriktigt böra medföra jämväl att en föreskrift intoges av innehåll att, därest tillsättning utan val skett närmast före ledighet, som föreligger vid indelningsreformens genomförande, den lediga tjänsten icke finge tillsättas genom förflyttning. Endast med ett sådant tillägg till den i motionen föreslagna bestämmelsen skulle rättvisa kunna åvägabringas de pastorat emellan, vilka förblivit oförändrade eller nybildats genom uppdelning av

tidigare pastorat. I fråga om pastorat, som nybildats genom sammanläggning av tidigare pastorat eller delar därav, skulle regler av nu angivet innehåll däremot icke kunna förhindra att två myndighetstillsättningar i följd kunde komma att äga rum för en del av det nybildade pastoratet, nämligen om tredjegångstillsättning för samma del skett vid ledighet närmast före omregleringen. Skulle fullständig rättvisa tillskapas såväl för de nybildade som för de bestående pastoraten, skulle lagen uppenbarligen bli i hög grad invecklad. Däri skulle sålunda behöva intagas beskrivning av *dels* de fall, då tillsättning genom förflyttning icke finge ske — med särbestämmelser, anknyttande till tillsättningsförfarandet enligt 1934 års prästvals lag — *dels* de fall då förflyttningstillsättning skulle anses som tillsättning utan val. Olägenheterna av en dylik komplicering av lagen synes icke kunna uppvägas av de fördelar, som i enskilda fall skulle kunna vinnas genom en begränsning av ingreppet i den regelmässiga växlingen mellan tillsättning efter val och myndighetstillsättning. Vidare skulle genom ett förbud mot tillsättning genom förflyttning av ledig tjänst i pastorat, inom vilket tredjegångstillsättning förekommit närmast före omregleringen, en så betydande reduktion av antalet disponibla tjänster komma att ske, att övergångstillståndet skulle komma att avsevärt förlängas. Utskottet, som anser de anförda omständigheterna utgöra ett avgörande skäl mot det i motionen framförda förslaget, finner den lämpligaste ordningen vara att olägenheten med förflyttningstillsättning får drabba alla pastorat med lediga tjänster lika under kortast möjliga tid.

I ett hänseende torde emellertid den för motionärernas förslag grundläggande tanken kunna i viss utsträckning vinna beaktande, nämligen då tjänst i ett nybildat, av flera tidigare pastorat eller delar därav sammansatt pastorat tillsatts genom förflyttning och fråga uppkommer om bestämmande av utgångspunkten för den framtida växlingen mellan tillsättning efter val och tillsättning utan val. Därest i någon del av det nybildade pastoratet tredjegångstillsättning ägt rum närmast före reformen, torde i görligaste mån böra tillses att det nybildade pastoratet icke hänföres till den grupp av pastorat, för vilken närmast uppkommande ledighet skall tillsättas utan val. Iakttages ej detta inträder för den del av pastoratet, där förflyttningstillsättningen närmast föregåtts av tredjegångstillsättning, den situationen att menighetsinflytandet vid tre tillsättningar i följd icke kan utövas. Regleringen av förevarande spörsmål är emellertid en tillämpningsfråga, för vilken bestämmelser i den tillfälliga lagen icke kan anses erforderliga.

Flertalet av de förslag, som i övrigt upptagits i propositionen i det avsnitt, för vilket redogörelse lämnats i det föregående, syftar till att bereda vägen för en ändamålsenlig handläggning av förflyttningsfrågorna till båt-nad för alla av reformen berörda intressen. Då det torde vara obestriddigt att en lycklig lösning av förflyttningsfrågorna främjas av att tillgång till

så många olika förflyttningsoalternativ som möjligt föreligger, finner utskottet liksom departementschefen att i lagen icke bör upptagas några begränsningar i Kungl. Maj:ts befogenhet att disponera över vid reformens genomförande lediga tjänster i vidare mån än att förflyttning av komminister till kyrkoherdetjänst må ske endast när synnerliga skäl föreligger därtill.

Ej heller har utskottet någon erinran mot den ståndpunkt, som i propositionen intagits till andra med tillämpningen av den tillfälliga lagen sammanhängande spörsmål.

III. Vissa tillämpningsfrågor

Prästvalskommittén

Prästvalskommittén har i sitt delbetänkande utförligt behandlat frågan om förutsättningarna för att vid indelningsreformen tjänst skall anses indragen och för att nyinrättad tjänst skall anses föreligga.

Därvid framhåller kommittén att dess lagförslag innebär, att allenast nyinrättad eller eljest ledig kyrkoherde- eller komministertjänst må tillsättas genom förflyttning, och att endast ordinarie präst, vars tjänst indragits, må förflyttas. Omvänt betyder detta, att innehavaren av en kyrkoherde- eller komministertjänst, som väl beröres av reformen men icke i sådan mån att tjänsten därför skall anses som nyinrättad, efter reformen skall sitta kvar å denna tjänst. Av denna anledning får bestämningen av begreppet nyinrättad tjänst stor praktisk betydelse.

Präst är enligt 9 § prästlönereglementet, erinrar kommittén, pliktig att underkasta sig omreglering av pastorat eller annat tjänstgöringsområde, som är för hans tjänst bestämt. Enligt 12 § reglementet är vidare innehavare av ordinarie församlingsprästerlig tjänst skyldig att på grund av bland annat organisatoriska skäl låta sig förflytta till annan i reglementet avsedd ordinarie tjänst. Därest församlingspräst av nyss angivet skäl förflyttas från högre till lägre ordinarie tjänst, skall han enligt 15 § 5 mom. reglementet i avlöningshänseende behandlas såsom innehavare av den högre tjänsten.

Efter en redogörelse för behandlingen vid de inom statsförvaltningen under åren närmast före betänkandets tillkomst genomförda tjänsteförtecknings- och lönerevisionerna av spörsmålet, när en viss tjänst skall anses ha fått ändrad löneställning och när den skall anses ha blivit utbytt mot en ny tjänst, framhåller kommittén, att det vid vissa revisioner anlagda betraktelsesätt, som innebär att varje lönegradsförändring skall uppfattas såsom ett tjänsteutbyte, enligt kommitténs mening icke kan ifrågakomma för den församlingsprästerliga organisationens del. Härom anför kommittén.

En tillämpning av detta betraktelsesätt skulle nämligen på prästvalsrådets område få konsekvenser, som icke kan godtagas. Om nämnda betrak-

telsesätt accepterades, så skulle detta få till följd, att genom varje lönegradsförändring tillskapades en ny tjänst och att denna — i likhet med annan ledig tjänst — finge tillsättas i enlighet med prästvalslagens bestämmelser. Sålunda skulle prästval i vanlig ordning få äga rum. Visserligen skulle en lagteknisk anordning av den innebörden kunna vidtagas, att den nya tjänsten kunde av Kungl. Maj:ts tillsättas genom förflyttning av innehavaren av den gamla tjänsten. Att ge förflyttningsinstitutet en så vid ram skulle emellertid enligt kommitténs mening knappast låta sig förena med gällande grunder för tillsättning av församlingsprästerliga tjänster. Dessa grunder innefatta nämligen en från olika intressesynpunkter gjord avvägning mellan menighetsval och myndighetstillsättning.

I detta sammanhang framhåller kommittén, att vid genomförande av förslaget till revision av gällande grunder för ordinarie församlingsprästers inplacering i lönegrad kan kyrkoherde- och komministertjänster i pastorat, vilka icke alls eller endast i ringa mån beröres av pastoratsindelningsreformen, erhålla ändrad lönegradsplacering.

Med hänsyn till det anförda föreslår kommittén att en sådan lönegradsändring inom tjänsteorganisationen i ett pastorat, vilken icke i någon mån är betingad av en omreglering av pastoratsindelningen, icke skall i organisatoriskt och prästvalsrättsligt hänseende betraktas såsom ett tjänsteutbyte. I stället bör man i dylikt fall anse tjänsten vara densamma och endast dess lönegradsplacering ändrad.

Efter att ha lämnat en redogörelse (bet. s. 29—33) för förhållandet mellan Kungl. Maj:ts beslut under de senaste årtiondena om ändrad pastoratsindelning och lagstiftningen om tillsättning av prästerliga tjänster uttalar kommittén, att enligt dess mening är frågan, under vilka förutsättningar en ordinarie prästerlig tjänst i ett omreglerat pastorat bör anses nyinrättad, ej ägnad att lösas genom lagstiftning. Å andra sidan har kommittén ansett det icke böra komma i fråga att helt skönsmässigt från fall till fall avgöra, huruvida viss tjänst, som efter reformens genomförande skall finnas inrättad, är nyinrättad eller om den i organisatoriskt hänseende är samma tjänst som viss enligt den äldre indelningen och tjänsteorganisationen inrättad tjänst. Enligt kommittén framstår det fastmera som angeläget att hithörande frågor lösas efter så bestämda och schematiska normer som är förenligt med indelnings- och organisationsreformens syfte. Kommittén har föreslagit följande normer.

En utgångspunkt synes böra vara att ej flera präster skall erhålla ändrad stationeringsort och därmed få nya arbetsfält än som kräves av reformens syfte eller av vederbörande församlingars eller prästers i särskild grad berättigade intressen. Där vid indelningsreformens genomförande en kyrkoherde eller komminister kan beredas arbetstillfälle i samma tjänsteställning inom ett pastorat, som till någon del kan sägas härröra från det pastorat, vari han före reformen varit anställd, bör denna möjlighet som regel tillvaratagas. I synnerhet bör så ske, därest prästen kan beredas arbetstillfälle i ett pastorat, som innesluter hans dittillsvarande bostadsort. Ätminstone beträffande någon del av pastoratsmenigheten kommer då att gälla att den

får behålla en präst, varmed den är förtrogen och som den — regelmässigt — valt. Från prästernas synpunkt måste det framstå som ett skäligt önskemål att ej ofrivilligt och utan tvingande skäl bliva förflyttade till pastorat, vari ej ingår någon del av deras forna pastorat. Där en dylik kontinuitet kommer att föreligga mellan tjänstgöringsområdet för en kyrkoherde eller komminister före och efter indelningsreformen, synes rent principiellt anledning ej finnas att anse den tjänst som efter reformen skall vara inrättad som nyinrättad. Prästen bör anses inneha samma tjänst som före reformen. Något behov av eller utrymme för en tjänstetillsättning genom förflyttning kommer därmed ej att föreligga. I fråga om kyrkoherdetjänster synes dock den faktor, som skall anses sammanbinda den gamla kyrkoherdetjänsten med den tjänst, som efter reformen skall finnas inrättad böra vara av ej allt för ringa betydelse. Kommittén anser sålunda att denna faktor för kyrkoherdetjänsternas vidkommande bör utgöras antingen av en hel församling eller ock av annan del av det gamla pastoratet med en folkmängd av åtminstone fyrahundra invånare.

De sålunda förordade reglerna måste uppenbarligen medföra, framhåller kommittén, att förutsättningar i och för sig kan komma att föreligga antingen för att flera efter indelningsreformen befintliga kyrkoherde- respektive komministertjänster kan vara att anse som samma tjänst som en och samma enligt den äldre indelningen befintlig tjänst eller för att — omvänt — en viss tjänst i den nya organisationen kan vara att anse som samma tjänst som envar av flera tjänster i den gamla organisationen. Där en dylik konkurrens föreligger får det ankomma på Kungl. Maj:t att utifrån vissa allmänna bedömningsgrunder bestämma vilken tjänst i den nya organisationen som skall besättas med en äldre tjänstinnehavare eller, där flera sådana kan komma i fråga, vilken av dem som skall vara innehavare av viss tjänst enligt den nya indelningen; den präst, som härvid utses skall icke anses ha genom förflyttning erhållit en nyinrättad tjänst utan skall anses organisatoriskt inneha samma tjänst som tidigare. Av utgångspunkten att ingen komminister eller — som regel — kyrkoherde skall förflyttas till annan komminister- respektive kyrkoherdetjänst, där detta kan undvikas följer att präst, vars innehavande tjänst uppfyller de här angivna förutsättningarna för kontinuitet med en i den nya indelningen och tjänsteorganisationen ingående tjänst, ej skall behöva konkurrera om sistnämnda tjänst med en präst som icke kan åberopa någon kontinuitet mellan denna tjänst och sin före reformen innehavda tjänst.

Dessa riktlinjer har kommittén åskådliggjort genom följande exempel.

1. Sammanslås hela pastoratet B1 med hela pastoratet B2 till pastoratet A och är båda kyrkoherdetjänsterna besatta med ordinarie innehavare, bestämmer Kungl. Maj:t, vilken av kyrkoherdarna som skall vara kyrkoherde i A; denne kommer därvid att anses inneha samma tjänst som tidigare. Finnes ordinarie kyrkoherde i endast ett av B-pastoraten, skall denne vara kyrkoherde i pastoratet A.

2. Delas ett pastorat i flera pastorat utan att till något av de sistnämnda lägges område från annat pastorat, bestämmer Kungl. Maj:t — såsom hit-

tills skett — efter hörande av kyrkoherden och menigheten i pastorat, i vilket av de efter delningen befintliga pastoraten kyrkoherden i det odelade pastoratet skall vara kyrkoherde.

3. Sammanslås hela pastoratet B1 med del av pastoratet B2 till pastoratet A och är intet av B-pastoraten vakant, bestämmer Kungl. Maj:t, om kyrkoherden i B1 eller kyrkoherden i B2 skall vara kyrkoherde i A. Kyrkoherden i B2 ifrågakommer dock blott under förutsättning att av B2 antingen en hel församling eller område med minst fyrahundra invånare skall ingå i A. (Självfallet kan han icke heller ifrågakomma till kyrkoherde i A, därest han finnes böra hellre bliva kyrkoherde i det pastorat, vari skall ingå återstoden av B2.) Även i detta fall kommer den kyrkoherde i B-pastorat, som blir kyrkoherde i A, att anses inneha samma tjänst som före indelningsreformen. — Mera komplicerade fall av samtidig pastoratsdelning och pastoratssammanslagning behandlas analogt.

För komministertjänsternas vidkommande förslår kommittén att samma regler skall tillämpas med det undantaget, att — vid sammanslagning av pastorat eller del av sådant med del av ett annat pastorat — för dylik pastoratsdel ej kräves någon viss storlek för att en i det delade pastoratet inrättad tjänst skall kunna av Kungl. Maj:t betraktas såsom identisk med en komministertjänst i det nya pastorat, vari delen skall ingå. Därest ett pastorat ej på annat sätt beröres av reformen än att antalet komministraturer minskas och samtliga komministraturer är besatta med ordinarie innehavare, bör det — uttalar kommittén — ligga i Kungl. Maj:ts hand att bestämma, vilken av komministrarna som skall förflyttas eller underkastas övergångsordning. Kvarstannande komminister skall anses inneha samma tjänst som före reformen.

Beträffande spörsmålet, vilken av flera ifrågakommande präster som skall bibehållas vid tidigare innehavd tjänst och vilken som skall förflyttas eller underkastas annan övergångsordning, har kommittén anført i huvudsak följande.

Det är angeläget att reformen ej så genomföres att en alltför omfattande omflyttning av präster till andra orter uppstår. Icke blott förflyttningar av präster till tjänst i annat pastorat utan även omstationeringar inom visst pastorat, vilka nödgar vederbörande präst att lämna hittillsvarande bostadsort och tjänstebostad, bör därför i möjligaste mån inskränkas. Denna synpunkt kan dock icke vara ensam avgörande. Hänsyn måste givetvis också tagas till ifrågavarande prästers tjänstålder och andra meriter, till deras tjänstetid i innehavande tjänst, till tjänstens särskilda behov liksom slutligen — för undvikande av onödigt stegrade övergångskostnader — till den inbördes löneställningen de skilda tjänsterna emellan.

Härutöver har kommittén icke ansett sig böra ge några generella rekommendationer men har erinrat om att intresset av att begränsa omflyttningen av präster i vissa fall bör kunna ytterligare tillgodoses genom att präst, som enligt den för ett omreglerat pastorat avsedda tjänsteorganisationen skulle

nödgas bli omstationerad från en till annan ort inom detta pastorat, medges att till sin avgång från tjänsten behålla sin dittillsvarande stationeringsort inom pastoratet.

I ett vid kommitténs betänkande fogat *särskilt yttrande* har domkyrko-sysslomannen Hassler anfört i huvudsak följande.

Genom förflyttning utsättes församlingslivet för svåra rubbningar. Tillbörlig hänsyn till församlingarnas valrätt kräver vidare, att den kyrkoherde som valts av menigheten inom visst geografiskt område behålles vid sin befattning, om fortfarande en kyrkoherdebefattning med samma stationeringsort skall finnas. I sådana fall bör därför icke ske någon allmän prövning av meriter mellan kyrkoherdarna i två pastorat, som skall sammanslås. Icke heller hänsynen till den inbördes löneställningen mellan olika tjänster bör här inverka. För församlingen innebär alltid en förflyttning en olägenhet och det är därför bättre att *en* förflyttning sker än två förflyttningar. — I pastorat, där antalet komministratörer minskas och samtliga komministratörer är besatta med ordinarie innehavare, bör, om komministrarna har samma stationeringsort, den som tidigast utnämnts få förbliva vid tjänsten. I sådant fall, att endast en komminister har som stationeringsort den ort, som i framtiden skall utgöra stationeringsort, bör denne befattningshavare bibehållas vid tjänsten. — Det är värdefullt för prästerskapet, att klarhet så tidigt som möjligt skapas om vilka präster, som måste räkna med förflyttning, så att dessa kan söka annan ordinarie befattning eller i god tid skaffa sig kännedom om lediga befattningar, som skall till sättas genom förflyttning och till vilka de senare kan anmäla sig. Det torde för prästerskapet vara tryggast, om fasta regler skapas i största möjliga utsträckning och att lämplighetsprövning endast förekommer i de fall, då detta är ofrånkomligt.

Yttranden

Kommitténs förslag har i dessa delar föranlett talrika yttranden. I flertalet yttranden har kommitténs förslag godkänts eller lämnats utan erinran.

En översiktlig redogörelse för innehållet i avgivna yttranden återfinnes å s. 31—34 i propositionen nr 146, vartill utskottet får hänvisa.

Departementschefen

Rörande ifrågavarande tillämpningsspörsmål anförde departementschefen vid lagrådsremissen bland annat följande:

»Det föreslagna sättet att bestämma, huruvida viss tjänst skall anses vara nyinrättad — varvid ofta någon tjänst måste anses indragen — eller utgöra samma tjänst som viss äldre tjänst har i princip godtagits av flertalet remissmyndigheter. Också enligt min mening utgör det i huvudsak en godtagbar lösning av en praktiskt betydelsefull fråga. Jag är även ense med

kommittén om att dessa regler icke behöver eller bör lagfästas. De torde detta förutan komma att tillämpas också vid de enstaka förändringar i pastoratsindelningen, som efter den allmänna indelningsreformens genomförande kan komma att efter hand visa sig erforderliga. Ehuru jag sålunda i stort sett ansluter mig till kommitténs förslag, finner jag mig böra i två hänseenden avvika därifrån.

Såsom kammarkollegiet framhållit kan något behov ej anses finnas att i detta sammanhang fixera visst folkmängdsminimum för annan del av pastorat än hel församling såsom förutsättning för att området skall få utgöra det sammanbindande elementet beträffande kyrkoherdetjänst.

Vidare finner jag i likhet med statskontoret och kammarkollegiet att den stora spännvidden mellan de lägsta och de högsta lönegraderna för kyrkoherdetjänster (Ao 21— Ao 26) gör det nödvändigt att för kyrkoherdetjänsternas del tillämpa en spärregel till förhindrande av att reformen för enstaka präster medför en avsevärd, helt automatisk befordran. Såsom ämbetsverken föreslagit bör denna spärr sättas in vid en lönegradsskillnad av mer än två lönegrader och alltså innebära att samma tjänst ej föreligger om innehavaren skulle få mer än två lönegraders uppflyttning. Vid jämförelsen bör det ena ledet utgöras av nuvarande lönegradsplacering av den enligt gällande organisation befintliga tjänsten och det andra ledet lönegradsställningen för respektive tjänst i den nya organisationen enligt de nya grunderna för lönegradsinplacering. Med hänsyn främst till att spännvidden mellan de högsta och de lägsta komministertjänsterna är väsentligt mindre — för närvarande tre lönegrader, efter genomförande av löne regleringen endast två — anser jag liksom kammarkollegiet, att någon spärregel ej är motiverad i fråga om komministertjänster. Genom den av mig förordade spärregeln beträffande kyrkoherdetjänster tillgodoses delvis de synpunkter, som domkapitlet i Växjö framfört.

Med en spärregel av detta slag följer att därest en kyrkoherde anses böra erhålla en kyrkoherdetjänst, som skall vara inrättad på hans tidigare stationeringsort men vara placerad mer än två lönegrader högre än den gamla tjänsten, skall lagstiftningens regler om tillsättning genom förflyttning iakttagas.

Det av prästvalskommittén föreslagna sättet för bestämmande i vissa fall, vilken av två eller undantagsvis flera präster som skall behållas vid tidigare tjänst, ger formellt mycket fria händer åt Kungl. Maj:t. I vissa remissyttranden har i mer eller mindre nära anslutning till kommittéledamoten Hasslers reservation framförts förslag av innebörd antingen att i bestämda fall någon prövningrätt alls ej skall tillkomma Kungl. Maj:t eller också att någon viss omständighet — såsom vederbörande prästers tjänst-ålder — normalt skall ha utslagsgivande betydelse.

Vid övervägande av samtliga framkomna förslag rörande sistberörda

fråga har jag icke kunnat finna att hänsynen till församlingarnas prästvals-rätt ger utslag till förmån för något visst förslag. Jag delar helt den mening-en att förflyttningarna och omstationeringarna i samband med reformen ej bör bli flera än som krävs för tillgodoseende av andra tungt vägande intres-sen; på denna punkt kan jag därför ej biträda statskontorets uppfattning. Såsom prästvalskommittén framhållit kan detta intresse i vissa fall till-godoses genom anstånd med omstationering inom ett pastorat till befatt-ningshavarens avgång. Men jag känner stor betänksamhet inför tanken att Kungl. Maj:ts möjligheter att lösa de grannliga förflyttningsfrågorna under beaktande av alla väsentliga omständigheter av personlig eller lokal eller — undantagsvis — ekonomisk art skulle inskränkas i förhållande till vad prästvalskommittén föreslagit. I anledning av att till förmån för Hass-lers förslag anförts att prästerna så snart som möjligt bör få klarhet om vilka som måste flytta och vilka som kan räkna med att få fullfölja sin nu-varande verksamhet, vill jag betona att någon visshet härvidlag i vart fall ej kan stå att få förrän vederbörande indelningsbeslut meddelats och att mellan dessa beslut och förflyttningsbesluten ej torde behöva förflyta någon längre tid.

Under åberopande av vad jag nu anført får jag tillstyrka vad prästvals-kommittén i sistberörda frågor föreslagit.

Enligt domkapitlet i Visby bör vid sammanslagning av två pastorat den av de båda kyrkoherdarna som ej blir kyrkoherde i det nya pastoratet vara berättigad att bli förflyttad till komministertjänst i pastoratet om sådan tjänst skall vara inrättad. Detta förslag kan jag ej biträda. En dylik rätt skulle, synes det mig, innebära ett principiellt betänkligt eftergivande av prästernas skyldighet att låta sig förflytta till tjänst å annan ort och kunna medföra onödiga övergångskostnader.»

Utskottet

Under förevarande avsnitt av propositionen behandlas vissa tillämp-ningsfrågor, vilka kräver sin lösning vid reformens genomförande, nämli-gen spörsmålen när tjänst, som beröres av omregleringen, skall anses indra-gen respektive när ny tjänst skall anses föreligga samt — vid nybildning av pastorat genom sammanläggning av flera tidigare pastorat eller delar därav — vilken av flera ifrågakommande präster som skall bibehållas vid tidigare innehavd tjänst. De förslag till lösningar av nämnda frågor, som departe-mentschefens yttrande härvidlag innefattar, ger ej utskottet anledning till erinran. Liksom departementschefen finner utskottet ifrågavarande spörsmål icke vara av den art att en reglering därav bör ske i lag.

Utskottets hemställan

På grund av vad utskottet i det föregående anfört får utskottet hemställa,
att riksdagen — med avslag å motionen II: B 163 —
måtte bifalla förevarande proposition, nr B 20.

Stockholm den 15 juli 1958

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting, Lindblom, Per Olofsson, Lodenius, fru Gärde Widemar, herrar Erik Svedberg och Arvidson;
från andra kammaren: herr Rylander, fru Boman, herrar Jacobsson i Sala, Fröding, fru Löfqvist, herrar Fälldin och Zetterberg i Stockholm*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.